

Att exportera vin till Frankrike

Namdar Nasser

1

Att översätta poesi från ett främmande språk till persiska kräver, förutom gedigen kunskap i båda språken och god inblick i det poetiska landskapet, en hel del kurage.

Det är vida känt att iranier är arvtagare till en diger poetisk tradition. För att återge antalet poeter som bidrog till den persiska poesins guldålder under det nionde seklet och fram till 1300-talet måste man ta till fyrsiffriga tal.

För ett land som genom sekler gång på gång blivit invaderat av främmande nationer och kulturer har poesin fungerat som en nationell och kulturell identitetsbärare. Många forskare är idag eniga att det är tack vare de klassiska verken som det persiska språket fortfarande är ett levande språk och inte blivit övertäckt av damm i spåren av historiens erövrarmakter, så som är fallet i Nordafrika efter den arabiska invasionen.

Att frigöra sig från den massiva börda som dessa klassiska megastjärnor utgör i den poetiska himlen har varit en nödvändig kamp och en betydelsefull bedrift för nya generationer av iranska poeter under de senaste hundra åren. Vad som uppfattas och accepteras som poesi bland den poesiälskande massan, de ord som anses tillhöra den poetiska vokabulären, är än idag i Iran starkt influerat av det förflutna. Lyckad översättning av utländsk poesi har samma odds som framgångsrik export av vin till Frankrike.

2

Det finns naturligtvis stora skillnader mellan det svenska och det persiska språket och mellan de civilisationer som odlar båda språken. En av de

största olikheterna är den stora klyftan som finns mellan tal- och skriftspråk i persiskan. En annan stor olikhet värd att uppmärksamma är avsaknaden av versaler och gemener i det persiska alfabetet. Något som försvårar översättningsarbetet där man vill indikera inledningen av ett nytt stycke, en ny tankegång. För att lösa detta problem har jag varit tvungen att, på vissa ställen, överge originalets exakta styckeindelning.

3

För att kunna utföra ett översättningsarbete på ett tillfredsställande sätt måste översättaren få reda på så mycket som möjligt om poetens liv och dennes verk. Man måste också sätta in det i dess sociokulturella sammanhang.

Gunnar Ekelöf räknas till de mest betydelsefulla svenska poeterna under det föregående seklet. Arbetet att få en inblick i den stora ocean som Gunnar Ekelöfs poetiska värld är, visade sig väldigt tidigt för mig vara en mycket tidskrävande uppgift.

Problemet är inte bara den långa period under vilken Ekelöf var verksam som poet utan det faktum att läsningen av Ekelöf kräver stor kännedom om antik historia och kultur och de myter som dessa frambringt.

Till min stora glädje kom jag över boken *Gunnar Ekelöf och antiken*, skriven av Paul Åström, praktiskt taget en encyklopedi som kastar ljus över den antika världen i Ekelöfs poesi.

Jag hade också nöjet att läsa boken *Jag bor i en annan värld men du bor ju i samma* av Olof Lagercrantz som handlar om Ekelöfs liv och är skriven av vännen och författarkollegan Olof Lagercrantz. Jag är övertygad om att många passager ur Ekelöfs liv, som hans förlust av den ärvda

förmögenheten under 30-talet, hans misslyckade första äktenskap och hans alkoholproblem, har hjälpt mig att få bättre insyn i hans poesi.

4

Jag ska nu ge några konkreta exempel på de svårigheter som jag mötte under översättningsarbetet:

Jag inleder med dikten *Arsinoë*, namnet på en historisk person. Jag måste erkänna att jag aldrig tidigare hade hört talas om denna kvinna. Vid närmare efterforskningar fann jag att hon var en egyptisk drottning med ett märkligt öde. Jag hade ambitionen att dela med mig den nyförvärvade kunskapen till mina läsare i en fotnot. Men läsningen av boken *Gunnar Ekelöf och antiken* gav mig insikten att jag hade varit på fel spår. På sidan 42 i den ovannämnda boken berättar Ekelöf att han inte hade en specifik person i tankarna när han skrev dikten. Arsinoë var på sin tid ett vanligt kvinnonamn och det fanns åtminstone en ort i det gamla Egypten som bar samma namn.

Raden ”*O aldrig utgjutna salvor*” i samma dikt prövade min bedömning om nödvändigheten av fotnoter än en gång. Utan att ha insyn i de riter som varit mycket centrala inom de gamla religionerna kan man mycket lätt undgå denna rads innebörd. Under faraonernas tid var det en sed i Egypten att smörja den nye härskarens kropp då han besteg tronen. Denna sed upptogs senare av judendomen och införlivades långt senare även i kristendomen. Jag valde att lita på läsarnas nyfikenhet, om inte kunskapen redan är på plats. Det blev ingen fotnot här heller.

I dikten *Grekland* stötte jag på ordet ”*leptas*”. Ingen ordbok kunde hjälpa mig att förstå innebörden av det. Tack vare en granne med grekiskt

ursprung fann jag till slut att leptas, en gång i tiden, hade varit benämningen på det grekiska myntet.

Dikten *Bödel* bjöd på en annan utmaning. Det språk som Ekelöf använder sig av här är långtifrån det högtidliga. Jag upplevde det svårt att återge den lättsamma stämningen samtidigt som jag ville behålla den tragiska.

Och till slut vill jag skriva några ord om dikten *Elegi*. Denna dikt var den svåraste att översätta. Resultatet har snarare blivit en tolkning. För att underlätta läsningen för läsaren har jag valt att upprepa ett antal ord och har nästan uteslutande frångått Ekelöfs radindelning.

5

I maj 2003 bytte jag ut det gråmulna vädret i Göteborg mot solen i Alexandria som sken generöst och gav skuggan åter en innebörd. Tillsammans med de andra översättarna diskuterade vi under fyra dagar Gunnar Ekelöf och de på förhand valda dikterna. Många frågetecken lämnade plats åt klarhet. I viss mån gick dock riktningen åt andra hållet. Knappt ett år senare är jag rätt så nöjd med resultatet. Min nyfikenhet på Ekelöf har tilltagit och mersmaken lockar mig till att fortsätta arbetet på egen hand...